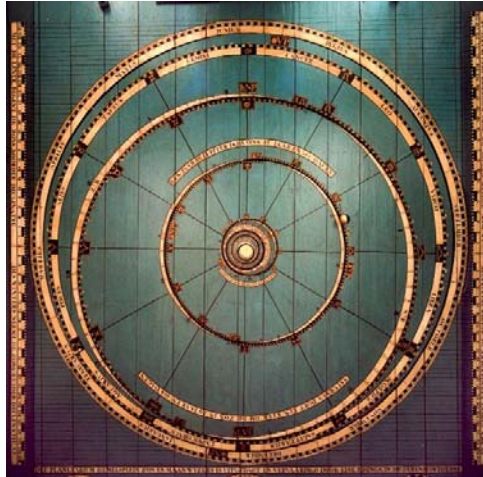

EISE EISINGA EN HET ZONNESTELSEL

willen weten hoe het in elkaar zit

Tijd van Pruiken en Revoluties

Eise Eisinga, de man die van 1774 tot 1781 in zijn huis in Franeker een planetarium bouwde, hoort thuis in de *Tijd van Pruiken en Revoluties*, de achttiende eeuw.

Het Canonvenster Eise Eisinga sluit niet direct aan op de twee kenmerkende aspecten van de *Tijd van Pruiken en Revoluties* voor het basisonderwijs. Eisinga kan gelden als een representant van een stroming, die de wetenschap centraal stelt in de samenleving: de Verlichting. Als zodanig heeft hij een plaats in de Canon van Nederland gekregen:

- een wolkammer, die zich door zelfstudie bekwaamd heeft in wis- en sterrenkunde
- een man die wilde weten hoe alles in elkaar zit
- een man die in staat bleek te zijn om ingewikkelde apparaten te bouwen met als resultaat een tot op de dag van vandaag werkend planetarium.

In het basisonderwijs kan in groep 7 / 8 zijn levensverhaal gekoppeld worden aan hedendaagse kennis van het zonnestelsel, door zijn drang naar kennis, naar wetenschap, te benadrukken, zonder verder uitgebreid in te gaan op de Verlichting.

In het voortgezet onderwijs kan hij in zijn tijd geplaatst worden en verbonden worden met ontwikkelingen op het gebied van de Verlichting en kan ook dieper ingegaan worden op (de onderdelen van) het heelal.

Doelstelling

- de leerlingen kunnen het verhaal van Eise Eisinga en zijn planetarium na vertellen en plaatsen in de tijd
- de leerlingen kunnen de onderdelen van het zonnestelsel in goede volgorde benoemen

Beginsituatie

- de leerlingen kunnen de *Tijd van Pruiken en Revoluties* op de tijdbalk plaatsen
- de leerlingen kunnen op de kaart van Nederland Franeker aanwijzen
- de leerlingen weten hoe het zonnestelsel in elkaar zit.

N.B.

1 Wanneer de leerlingen Franeker niet kunnen plaatsen dan wordt dit in de les aangewezen op de kaart van Nederland

2 Wanneer de leerlingen nog geen kennis hebben van het zonnestelsel wordt gekozen voor lesopzet 2.

Lesopzetten

1 Inleiding: Gesprek: Het Zonnestelsel Leskern A Verhaal: Paniek in Friesland Leskern B Informatie: Het zonnestelsel Verwerking Opdrachten	2 Inleiding: Verhaal: Paniek in Friesland 1 Groepswerk Onderzoek: Het zonnestelsel Vervolg Verhaal: Paniek in Friesland 2 Verwerking Opdrachten
---	--

Aansluitend

Indien mogelijk:

Bezoek aan Planetarium - Franeker

Bezoek aan een museum

Bezoek aan een ander planetarium of sterrenwacht

Lesopzet 1

Inleiding

Gesprek: Het Zonnestelsel

Wanneer het zonnestelsel in de beginsituatie van de groep zit dan worden in deze inleiding in een vraaggesprek vorm de belangrijkste aspecten van het zonnestelsel opgeroepen:

- heelal
- sterren
- de zon een ster
- de plaats van de aarde
- de namen en de plaats van de andere planeten .

Een afbeelding van het zonnestelsel in een plat vlak (op bord, digibord) is daarbij gewenst.

N.B. Wanneer het zonnestelsel niet in de beginsituatie van de groep zit dan wordt gekozen voor lesopzet 2.

Leskern A

Verhaal: Paniek in Friesland

[globale beschrijving kern van het verhaal]

In de *Leeuwarder Courant* verscheen in 1774 een bericht dat in op 8 mei de banen van de maan, Mars, Venus, Mercurius en Jupiter samen zouden komen, maar dat dat geen gevolgen zou hebben voor de aarde. Een dominee in Friesland, Eelke Alta, dacht daar heel anders over. Hij schreef een boekje, waarin hij aangaf dat door die samenstand de aarde uit de baan zou geraken en in botsing zou komen met de zon en zou verbranden.

Veel Friezen raakten door zijn verhaal in paniek: wat stond hen te wachten?

Daartoe hoorde niet Eise Eisinga, een wolkamer in Franeker. Hij had zich verdiept in wiskunde en sterrenkunde en geloofde het verhaal van de dominee niet. Maar hoe kon hij dat nu duidelijk maken aan de mensen?

Plan van Eise om het zonnestelsel na te bouwen in zijn woonkamer op een schaal van 1 miljoen km = 1 mm. Gelukkig waren toen nog niet alle planeten bekend, anders had het niet gepast in de woonkamer.

Zeven jaar bezig: zon in het midden, de rest eromheen bewegend, dank zij raderwerken gekoppeld aan een slingeruurwerk op zolder. Toen het klaar was kon hij iedereen tonen dat de dominee het helemaal verkeerd gezien had en dat de paniek volstrekt overbodig geweest was. Professoren van de universiteit van Franeker kwamen zijn planetarium bewonderen.

Leskern B

Informatie: Het zonnestelsel

Aansluiten op het gesprek in de beginsituatie wordt nagegaan

- **hoe het mogelijk was dat de mensen bang waren voor de samenstand van maan en planeten**
geen idee hoe het zonnestelsel in elkaar zat
 - **hoe nu duidelijk is dat die angst onterecht was**
onze kennis over het zonnestelsel: plaats van zon en planeten, wie draait om wie en waar
-

Verwerking

Opdrachten

Als verwerkingsopdracht is gekozen voor het bedenken van scènes uit die tijd:

- het opzetten in groepjes van een scène
 - het spelen van de scène
1. **Gesprek tussen de dominee en Eise over wat de wereld te wachten staat op 8 mei 1774.**
 2. **Twee mensen in de bakkerswinkel in gesprek met elkaar in paniek over wat hen te wachten staat.**
 3. **Eise Eisinga in zijn wolkammerskantoor in gesprek met zijn vrouw over hoe hij de visie van de dominee kan bestrijden.**
 4. **Professoren op bezoek bij Eise in 1781.**

De leerkracht bespreekt de scènes met de groepjes na en benadrukt nogmaals de moraal van het verhaal: willen weten hoe het in elkaar zit.

Lesopzet 2

Inleiding

Verhaal: Paniek in Friesland 1

[globale beschrijving kern van het verhaal]

In de *Leeuwarder Courant* verscheen in 1774 een bericht dat in op 8 mei de banen van de maan, Mars, Venus, Mercurius en Jupiter samen zouden komen, maar dat dat geen gevolgen zou hebben voor de aarde. Een dominee in Friesland, Eelke Alta, dacht daar heel anders over. Hij schreef een boekje, waarin hij aangaf dat door die samenstand de aarde uit de baan zou geraken en in botsing zou komen met de zon en zou verbranden.

Veel Friezen raakten door zijn verhaal in paniek: wat stond hen te wachten? Daartoe hoorde niet Eise Eisinga, een wolkammer in Franeker. Hij had zich verdiept in wiskunde en sterrenkunde en geloofde het verhaal van de dominee niet. Maar hoe kon hij dat nu duidelijk maken aan de mensen?

Groepswork

Onderzoek: Het Zonnestelsel

In groepjes verzamelen leerlingen gegevens over het heelal en het zonnestelsel:

- Wat is het heelal?
- Wat zijn sterren?
- Wat zijn planeten?
- Draait alles om de zon of om de maan?
- Hoe zit het zonnestelsel in elkaar?

Groepjes rapporteren en de groep komt tot een conclusie over de Friese paniek.

Verhaal: Paniek in Friesland 2

[vervolg]

Plan van Eise om het zonnestelsel na te bouwen in zijn woonkamer op een schaal van 1 miljoen km = 1 mm. Gelukkig waren toen nog niet alle planeten bekend, anders had het niet gepast in de woonkamer.

Zeven jaar bezig: zon in het midden, de rest eromheen bewegend, dank zij raderwerken gekoppeld aan een slingeruurwerk op zolder. Toen het klaar was kon hij iedereen tonen dat de dominee het helemaal verkeerd gezien had en dat de paniek volstrekt overbodig geweest was. Professoren van de universiteit van Franeker kwamen zijn planetarium bewonderen.

Verwerking

Opdrachten

De leerlingen beantwoorden vragen over het zonnestelsel, b.v.

- 1 Wat is het verschil tussen de zon en een planeet?
- 2 Wat is het verschil tussen de maan en een planeet?
- 3 Teken het zonnestelsel met daarin alle planeten

en vragen over de paniek in Friesland, b.v.

- 1 Waarom raakten veel mensen in Friesland in 1774 in paniek?
- 2 Hoe wist Eise Eisinga dat die paniek niet nodig was?
- 3 Hoe maakte Eise Eisinga aan de mensen duidelijk dat die paniek niet nodig was?

of de dramatiseringsopdrachten uit lesopzet 1:

- 1 Gesprek tussen de dominee en Eise over wat de wereld te wachten staat op 8 mei 1774
- 2 Twee mensen in de bakkerswinkel in gesprek met elkaar in paniek over wat hen te wachten staat
- 3 Eise Eisinga in zijn wolkammerskantoor in gesprek met zijn vrouw over hoe hij de visie van de dominee kan bestrijden
- 4 Professoren op bezoek bij Eise in 1781

De verwerkingsopdrachten worden nabesproken.

Aansluitend

Koninklijk Eise Eisinga Planetarium - Franeker

Aansluitend op de les (qua programma) biedt een bezoek aan het Koninklijk Eise Eisinga Planetarium in Franeker de leerlingen de gelegenheid om het werk van Eisinga in het echt te zien: het zonnestelsel op het plafond in de woonkamer en het raderwerk met het slingeruurwerk op zolder.

Koninklijk Eise Eisinga Planetarium, Eise Eisingastraat 3, 8801 KE Franeker
Tel. 0517 -393070 - Email: info@planetarium-friesland.nl

Openingstijden: dinsdag t.e.m. zaterdag van 10 tot 17 uur, zondag van 13 tot 17 uur. Tussen 1 april en 30 oktober ook op maandag geopend van 13 tot 17 uur.

Het Planetarium heeft ook een website: www.planetarium-friesland.nl.
Voor scholen zijn er lesbrieven (PO en VO) en een speurtocht.

In de woonkamer krijgen de bezoekers uitleg van het planetarium. Op zolder zijn de raderwerken te bezichtigen. Verder zijn er verschillende instrumenten te bezichtigen en is er een vertrek waar het beroep van wolkammer verduidelijkt wordt. In een filmzaal draaien films.

Mocht een bezoek aan Franeker niet tot de mogelijkheden behoren dan kan in de lesopzetten 1 en 2 de DVD *Koninklijk Eise Eisinga Planetarium* (deels) vertoond worden, waardoor de leerlingen toch een beeld krijgen van het planetarium. Deze DVD is in het planetarium te koop.

Musea die aansluiten bij het canonvenster Eisinga (zonder dat hij daar in beeld komt) zijn:

Teyler's museum - Haarlem

Opgericht in 1784 en daarmee het oudste openbare museum geeft Teyler's museum een beeld van het willen weten hoe het in elkaar zit. Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778), een laken- en zijdehandelaar in Haarlem, verzamelde van alles, waaronder natuurkundige instrumenten, waarmee demonstraties gegeven werden.

Teyler's museum, Spaarne 16, 2011 CH Haarlem.
Tel. 023 - 5160960 - Email info@teylersmuseum.nl.
Website: www.teylersmuseum.nl

Space Expo - Noordwijk

Informatiecentrum over de ruimte.
Space Expo, Keplerlaan 3, 2201 AZ Noordwijk
Tel. 0900-87654321 - Email info@spaceexpo.nl.
Website: www.spacexpo.nl.

Moderne planetaria in Nederland:

- **Artis Planetarium - Amsterdam** - www.artis.nl
 - **Planetron - Dwingeloo** - www.planetron.nl
-

Publiekssterrenwachten

merendeels aangesloten bij de Landelijk Samenwerkende Publiekssterrenwachten (www.lspn.nl):

Alblasserwaard	Ecliptica	www.ecliptica.org
Almere	Almere	http://sterrenwachtalmere.nl
Amersfoort	Schothorst	www.publiekssterrenwacht.nl
Amsterdam	Amsterdam	http://vsa.intouch.nl
Asten	Jan Paagman	www.sterrenwachtasten.nl
Burgum	Burgum	www.streekmuseum-volkssterrenwachtburgum.nl
Bussloo	Bussloo	www.volkssterrenwachtbussloo.nl
De Koog (Texel)	De Jager	http://oriontexel.nl
Eindhoven	Dr. A.F. Philips	http://sterrenwacht.dse.nl
Enschede	Coenraad ter Kuile	www.natuurmuseumenschede.nl/twente/
Geldrop	Strabrecht	www.sterrenwacht-strabrecht.nl
Heerenveen	Io	http://home.planet.nl/keimp043
Heerhugowaard	Saturnus	www.st-saturnus.org
Heerlen	Schrieversheide	www.explorion.nl
Heesch	Halley	www.sterrenwachthalley.nl
Hellendoorn	Hellendoorn	www.sterrenwachthellendoorn.nl
Hoeven	Quasar	www.quasarhelaal.nl
Lattrop	Cosmos	www.e-cosmos.nl
Leiden	Leidse sterrenwacht	www.werkgroepleidsesterrenwacht.nl
Lochem	Phoenix	www.phoenix.vuurwerk.nl
Middelburg	Lansbergen	www.lansbergen.nl
Mill	De Ram	www.derammill.nl/sterrenwacht
Oostzaan	Vesta	www.sterrenwachtvesta.nl
Nijmegen	Saturnus	www.volkssterrenwacht nijmegen.nl
Overveen	Copernicus	www.copernicus.ddq.nl
Rijswijk	Rijswijk Z.H.	http://home.wanadoo.nl/sterrijs
Spijkenisse	Tweelingen	www.sterrenwachtspijkenisse.nl
Tilburg	Tiendesprong	http://home.versatel.nl/tspaninks
Utrecht	Sonnenborgh	www.sonnenborgh.nl
Zevenaar	Corona Borealis	www.coronaborealis.nl

Handleiding voor de leerkracht

Het Zonnestelsel

Voor de doelgroep uitermate toegankelijke informatie is te vinden in:

- Vosmeer, N., *Het heelal*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 2001. *Informatie - reeks 3*, nr. 66.
[Dit boekje telt 20 bladzijden en is daardoor voor groepswork ook makkelijk te kopiëren]

Iets moeilijker voor de doelgroep:

- Schilling, G., *Sterrenkunde voor in je binnenzak.'s* Graveland: Fontaine Uitgevers, 2004.

Speciaal bestemd voor de doelgroep is het interactieve lespakket *Kids in space* met op level 1 centraal de aarde, de maan en de zon, op level 2 de maan en de planeten en op level 3 de sterren:

- www.kidsinspace.nl.

De docentenhandleiding en de cd-rom:

- *Kids in space* - Zutphen: Scala Media, z.j. (te bestellen via nova@astronomie.nl).

Voor de doelgroep is op de website www.spaceexpo.nl een uitgebreid werkblad *Ons Zonnestelsel* te downloaden, bestemd voor de bovenbouw basisonderwijs en de brugklas VO. Aanbevelenswaardig is dit werkblad kritisch te bekijken in relatie tot de leerlingen omdat het op verschillende plaatsen aan de moeilijke kant is.

Paniek in Friesland

Het Verhaal is o.m. te vinden op/in:

- *Lespakket Eise Eisinga Planetarium. Basisonderwijs* (2003). Franeker: Eise Eisinga Planetarium: *Eise Eisinga en zijn planetarium*
- www.entoen.nu/poleisinga
- Toorn-Schutte, J. van der (2007), *Retour NL. De canon van de Nederlandse geschiedenis in vijftig verhalen*. Amsterdam: Boom, blz. 74-76.
- Hellinga, G.G. (2007, tweede druk), *Geschiedenis van Nederland. De canon van ons vaderlands verleden*. Zutphen: Walburg Pers, blz. 103-105.
- Koops, Th., J.W. Bultje en H. Frijters (2008), *De canon. Wat elke Nederlander moet weten*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant, blz. 138-141.

- Horst, H. van der (2008), *Een bijzonder land. Het grote verhaal van de vaderlandse geschiedenis*. Amsterdam: Bert Bakker, blz. 303-315.
 - Meder, Th., R.A. Koman en G. Rooijackers (2008), *Canon met de kleine c. 50 verhalen en liederen bij de canon*. Bedum / Amsterdam: Profiel / DOC Volksverhaal Meertensinstituut, blz. 90-93.
 - Es, G. van (2008), *Verhalen van Nederland*. Rotterdam / Houten: NRC Handelsblad / Het Spectrum, blz. 145 [jeugdboek]
-

Voor de context van het verhaal *Paniek in Friesland*:

- Kooij, C.G. van der (2004), *Verleden, heden, toekomst. Bronnenboek*. Groningen: Wolters-Noordhoff. Hoofdstuk 8: *Pruiken en Revoluties*.
 - Wilschut, A. (2008), *De tijd van pruiken en revoluties 1700-1800*. Zwolle: Waanders. *Kleine Geschiedenis van Nederland*, deel 7 [met name het deel van blz. 40-72 Cultureel-mentale ontwikkelingen]
-

Het Verhaal in geschiedenismethoden

In deel 8 van de geschiedenismethode *Brandaan* (Malmberg) is een hele pagina gewijd aan Eisinga (blz. 44), tekstblokjes met als kopjes: *Wolkammer*, *Sterrenkunde*, *Het einde nadert* en *Precies als in het echt*.

In het werkboek bij deel 8 eveneens een hele pagina met twee opdrachten:

- Schrijf een korte tekst over het leven van Eise Eisinga, waarbij de woorden *slim*, *vader*, *beroep*, *wolkammer*, *nieuwsgierig*, *sterren*, *planeten* en *zonnestelsel* gebruikt worden.
- Waarom maakte Eise een model van het zonnestelsel? (met foto erbij).

Aansluitend op *De grote revoluties* in groep 8 van de geschiedenismethode *De Trek* (Zwijsen) komt in de Encyclopedie Eise Eisinga voor onder het lemma ambachtsman en in een opdracht van de themasite.

Errata:

- In de lesbrief van het planetarium wordt beschreven hoe Eisinga terecht kwam in de troebelen tussen *Republikeinen* en *Koningsgezinden*. Van een koning was toen nog geen sprake. Beter had hier kunnen staan tussen *Patriotten* en *Prinsgezinden*.
- J. van der Toorn-Schutte schrijft dat de samenstand op 08-08-1774 was, maar dit moet zijn 08-05-1774. Zij geeft ook een verkeerde beschrijving van de indeling van het huis van Eisinga.
- Th. Koops e.a. laten Eisinga lager onderwijs volgen in Franeker, maar dat was in Dronrijp.
- C. van der Kooij meldt dat Eisinga in 1781 een planetarium in zijn eigen huis bouwt. In werkelijkheid kwam het planetarium in 1781 na zeven jaar werken gereed.
- A. Wilschut schrijft dat ds. Alma zijn verhaal publiceerde in de *Leeuwarder Courant*. In die krant verscheen juist een bericht dat de samenstand geen gevolgen voor de aarde zou hebben. Daarmee was ds. Alma het niet eens en toen schreef hij een pamflet, waarvoor wel geadverteerd werd in de *Leeuwarder Courant*.
- In de methode *Brandaan* wordt (ook) gesteld dat de dominee zijn visie in de krant zette.
- In diezelfde methode staat dat Eise *de enige* was die twijfelde aan de ideeën van de predikant. Dat is onjuist. De Leeuwarder instrumentmaker en wiskundige Wytze Foppes

stelde ook dat de samenstand geen gevolgen had voor de baan van de aarde. Dat schreef hij ook in de *Leeuwarder Courant*. Het gewestelijk bestuur van Friesland stuurde hem met de trekschuit naar Franeker om de professoren van de universiteit aldaar te raadplegen. Ook die waren van mening dat de voorspelling van de dominee niet klopte.

Foto's bij het Verhaal zijn te vinden op:

- www.entoen.nu/po/eisinga: foto's van Eisinga (portret geschilderd door W. van der Kooi), woonkamer met bedsteden, plafond met planetarium en zolder met raderwerken.

Hier ook de visie van Fokke en Sukke op Eise Eisinga, maar deze is niet bruikbaar voor groep 7 / 8.

Audio-visueel materiaal

- Canonclips

Alle scholen hebben de beschikking over de *Canonclips van toen naar nu*. Die clips zijn ook te zien op www.entoen.nu bij de Canonvensters.

Eise Eisinga komt daarin drie keer aan de orde: voor groep 5 / 6, groep 7 / 8 en voor groep 1 / 2 VO. De clips zijn heel korte filmpjes bestaande uit een inhoudelijke deel over het Canonvenster en een vraaggesprek deel met kinderen.

De clip voor groep 5 / 6 gaat 200 jaar terug in de geschiedenis toen de meeste kinderen niet naar school gingen [Eise Eisinga overigens wel] en de mensen hun kennis ontleenden aan wat ze hoorden zeggen. Kort wordt verteld over Eisinga, 1774 en het planetariumplan.

Dit eerste deel van de clip (ongeveer twee minuten) is geschikt om in te bouwen in één van de lesopzetten.

Vervolgens doen kinderen uitspraken over de volgende vragen:

- Wat weet jij van de sterren en de planeten?
- Wat is jouw sterrenbeeld?

Op zich voegen hun uitspraken niets toe aan de hiervoor beschreven lesopzetten.

Dit vragengedeelte loopt uit op de vraag, die niet in de clip beantwoord wordt:

- Waarom is het belangrijk dat er onderzoek wordt gedaan naar sterren en planeten?

De clip voor groep 7 / 8 start met de jaartallen 1744-1828, zonder dat duidelijk wordt dat het hier gaat om de levensjaren van Eise Eisinga. Het is jammer dat de Canoncommissie met deze jaartallen is gaan werken, want nu lijken ze belangrijk te zijn. De informatie komt in grote lijnen overeen met die van groep 5 / 6. Ook hier wordt Eisinga een 'arbeider' genoemd, wat vreemd aandoet als dat meegedeeld wordt bij het schilderij van hem van W. van der Kooi en als je

kijkt naar zijn positie in de samenleving. Zelf beschouwt hij zich als fabrikant van wollen halffabrikaten. Nieuw in vergelijking met de clip van groep 5 / 6 is een uitstapje naar de 17de eeuw: de wetenschappelijke revolutie ('eerst zien dan geloven'), i.p.v. uitgaan van de Bijbel en de Kerkvaders.

Bij de hiervoor voorgestelde lesopzetten sluit het eerste deel van de clip voor groep 5 / 6 beter aan dan het eerste deel van 7 / 8 - clip.

Vervolgens doen kinderen uitspraken over de volgende vragen:

- Zijn er nu natuurverschijnselen die lastig te verklaren zijn en angst oproepen?
- Hoe verklaren de mensen dit soort zaken vroeger?
- En weten we het nu allemaal beter en zeker?

Dit gedeelte van de 7 / 8-clip kan als afsluiting van bovenbeschreven lesopzetten een plaats gegeven worden als startpunt voor een nagesprek over Eise Eisinga in de klas.

Dit gedeelte loopt uit op de vraag, die niet in de clip beantwoord wordt:

- Waarom denk jij dat Eise Eisinga op wetenschappelijke wijze wilde aantonen dat de dominee ongelijk had met zijn voorspelling?

Een vraag, die een beetje als mosterd na de maaltijd overkomt.

- *Eise Eisinga. Het fenomeen van Franeker*

Het leven van Eise Eisinga is onderwerp van een speelfilm van 30 minuten, gemaakt door Anton Stoelwinder Filmproducties in samenwerking met het Eise Eisinga Planetarium. Deze speelfilm is te zien in het Planetarium in Franeker, daar op dvd te koop en een fragment (2 min. 40) uit de film staat op www.entoen.nu/po/eisinga. Op dat fragment wordt Fries gesproken, maar de dvd heeft ook Nederlands gesproken geluid.

Deze film kan bekeken worden tijdens een bezoek aan het Planetarium of in school nadat de les over Eise Eisinga afgewerkt is (ter versterking van de reeds gevormde beelden van het Canonvenster).

- *Koninklijk Eise Eisinga Planetarium*

Deze DVD geeft een beeld van het planetarium met toelichting. Deze DVD is te koop in het planetarium.

De inzetbaarheid van deze DVD kwam hiervoor al ter sprake.

Er op uit

Enige sporen van Eisinga

In Dronrijp is o.m. te vinden:

- het geboortehuis van Eisinga
- een borstbeeld van Eisinga
- een plaquette aan de kerkmuur ter herinnering aan zijn 100ste geboortejaar

- de steen op het graf van zijn vader met een wiskundig probleem met als uitkomst de ouderdom van zijn vader.

In Franeker is o.m. te vinden:

- **zijn woonhuis met planetarium aan de Eise Eisingastraat**
Dit woonhuis is nu een museum. Voor het basisonderwijs is er een lesbrieff beschikbaar met informatie over Eisinga, informatie over het heelal, de maanfasen en doe activiteiten als bouwplaten van een zonnewijzer en sterrenklok en prikken van sterrenbeelden (2003).
Verder is er een speurtocht voor leerlingen, die uitnodigt tot gericht kijken. Eisinga heet de leerling in deze speurtocht welkom in zijn huis en leidt de leerling rond door het museum. Fraai is het zinnetje: *Toen ik (=Eisinga) nog leefde waren de planeten Neptunus, Uranus en Pluto nog niet bekend.*

Zie ook:

Koolstra, C. en M. Hell (2008), *Beleef toen nu!. De leukste plekken in Nederland die geschiedenis schreven.* Breda: mo'media, blz. 108-111.

- het schilderij van Eisinga (schilder W. van der Kooi) in de raadszaal in het stadhuis
- een monument op de brug.

In Visvliet

- een Eise Eisingastraat.

CGvdK / 08:01-11.